

KLIEM MEHUD B'IEHOR FL-EVANGELJU

*"Nel testo che possediamo a forza d'esser copiato,
si sono introdotti parecchi errori."*

(Mons. Bougaud, "Storia del Cristianesimo",
faċċata 43).

Meta kont għadni tifel, ma kontx naf x'inhu l-Evangelju. Kont nahseb li hu dik il-priedka twila, kelma tifhem u ghaxra le, li ddejjaq il-qalb u tħajji l-widnejn, li jagħmel il-kappillan fil-quddiesa tal-ewwel, fil-ghodu. Meta mbagħad kbirt ftit, u tgħallimt naqra sewwa, fhimt li l-Evangelju kien l-istorja ewlenija, ta' x'għamel u x'qal meta kien fid-dinja Sidna Gesù Kristu.

Imma l-Evangelju qatt ma kien gie f'idejja, ghax dak iż-żmien ma kienx hawn qlib tiegħu bil-Malti, ghajr ta' Mikael Vassall, li billi kienu harġuñ il-Protestanti, ma kienx jithalla jiġi fl-idejn. Imbagħad kbirt aktar u dhalt il-Mużeu ta' Dun ġorg. U hemm, bille kien hemm Bibbja bl-Ingliz, u jien bl-Ingliz kont tgħallimt m'hux hażin, qrajt l-Evangelju l-ewwel darba.

Il-kliem ta' Gesù malli qrajtu, niżi illi sa qiegħ qalbi, bħal meta bniedem ikun ilu żmien bil-ghatx u jsib ghajn ta' ilma biered u safi. Kemm hu sabiħ u qawwi u meqjus! Sewwa kiteb San Ĝwann: li qatt ebda bniedem ma tkellem bħalu.

Imma meta bdejt nidrah, xi kelma 'l hawn u 'l hemm bdiet tagħtini f'għajnejja. Bhalli kieku fejn hemm miktub li Gesù qal: "Kif tara sifja f'għajn huk, u bit-travu li għandek f'għajnek ma tintebahx?" ma niżlit-lu il-kelma travu. Ghax minn Gesù tistenna kollox meqjus u fi mkien. Sifja f'għajn ta' bniedem tqoqqod (sifja tkun farka tat-tiben żgħira), imma

gewwa ghajn ta' bniedem, travu ma joqgħodx.

It-tifsira ta' dan, wara żmien, dehri li sibtha. Gesù ma qalx *travu*. Qal kelma oħra li qeqħda tajjeb wisq.

Kont qrajt xi mkien li Gesù kien jitkelljem bi lsien jixbah hafna lill-Malti. Issa, bil-Malti sewwa, *travu* hi *għamuda*. Wieħed mill-qwiel li kien kiteb Patri Manwel Magri fil-kotba tas-Sur Alfons Galea hu dan: "Ja xbat habbat! Ma mejjiltx il-*għamuda*, u ma qtältx il-*Għaġuża!*" U biċċa xoqqa li biha jgħattu ghajnejn il-bhejjem li jdawwru s-sienja, hija *għamōd*. Mela donnu li dan ġara: Gesù qal: *għamōd*, u xi hadd ma fehemx u kiteb *għamuda*.

Dan mela hu kliem Gesù (ara kemm qiegħed tajjeb): "Kif tara s-sifja li hi f'għajn huk, u l-*għamōd* li qiegħed fuq ghajnejk ma tintebahx bih?"

* * *

Kelma oħra wkoll li qatt ma stajt nifhimha kienet din li sa ngħid issa. Hu miktub fl-Evangelju li Gesù qal: "Ammien ingħidilkom: min jaġħi bieqja ilma kiesah lil wieħed minn dawn iż-żgħar, ma jtitlefx ħlaša".

Għaliex ilma *kiesah*? Mela jekk ikun jeħtieġ fietel jew sħun, ma jistħoq-qlux ħlas? Anqas din il-kelma ma qiegħda kif għandha tkun.

Din fhimha malajr meta mort il-Palestina, Ghax hemmhekk, li hi l-art li kien ighix fiha Gesù, u li l-ilsien għadu jixbah sewwa lill-ilsien ta' dak iż-żmien, *kiesah* iġħidulu *sāqagħ*. U mbagħad, bħal fil-Malti hemm il-kelma

seqa, li tħisser tagħti jixrob. Mela Gesù ma qalx ilma sāqagħ (bil-ghajn), imma ilma *seqa* (bl-aliet), u min kien jikteb kiteb hażin. Il-kliem ta' Gesù mela donnu li kien hekk: "Ammien ingħidilkom: li kull min jagħti bieqja ilma x'jixrob (saqja) lil wieħed minn dawn iż-żgħar, ma jit-texxha".

Hekk qeqħda tajjeb wisq. Bieqja ilma lil wieħed żgħir, hi l-anqas haġa lill-anqas wieħed. Tagħha wkoll il-bniedem ikollu l-ħlas.

* * *

Imbagħad hemm waħda oħra akbar minn dawn, li ma stajt qatt ingerragħha. Hemm dik il-ġraja ta' dawk i-ġiebu wieħed mifluġ u Gesù fejjaqulhom. Hu miktub li kif Gesù kien fid-dar ta' San Pietru, f'Kafar-Nahum, u kien hemm hafna nies jisimugħuh, dawk ma setgħux jidħlu bil-marid. Għalhekk telgħu fuq il-bejt, qalghu x-xorok, u dendlu lill-mifluġ bejniet-hom quddiem Gesù.

Din il-ġraja, jekk ma taħsibx temminha. Imma jekk tahseb ftit ma temminx li setgħet ġrat, hekk, kif inhi. Ghax mur ara huma u jhaffru biex jaqalghu x-xorok kemm trab u żrar kienu jwaqqgħu fuq Gesù u n-nies ta' ma' dwaru! U jekk jiżloqilhom xi xriek minn idejhom, ma kienx joqtol xi tnejn jew tlieta min-nies li kien

hemm? U San Pietru kien sa jħalli-hom iħaffru xi għoxrin minuta u ma jkellimhom xejn? Dan il-waqt! Kien sa jħallihom jaqalghulu l-bejt, u ma jitħażżeq għalihom!

Il-ġraja, sewwa kif saret, naħseb li fhimtha meta kont il-Palestina. Ghax hemmek, fuq il-bejt ighidulu *setah* (bħall-Malti) u jghidulu wkoċċi (ħajt). F'lok: "Nitilghu fuq il-bejt?" ighidulek: "Nitilghu fuq il-ħajji?" u l-plur tal-*għuda*, jghidulu *għudan*. Id-djar ikunu drabi msaqqfa b'hafna travi żgħar jew għuwwied, u fuqhom trab u żrar u hamrija, u fuq kollex aktarx jiżiżgħu l-ġurbienha jew xgħir. U dan kollu rajtu b'għajnejja. Mela, fejn issa hemm miktub: "Telgħu fuq il-bejt u niżżlu bejn *ix-xorok*" (San Luqa, V, 19), donnu kien hemm miktub: "Telgħu fuq il-ħajji u niżżlu (għal-gol-bitħha) bejn l-idejn". Jigifieri, il-kelma *jedān* (idejn) hasbuha *għudan* xorok ta' l-ġewwied.

* * *

Sabih l-Evangelju. Sabih u temmi. U l-kliem li fi, jinżel f'qiegħ il-qalb, (jekk ikun hemm il-wesgħa). Ghax hu kliem Gesù, ix-Xemx ta' l-gherf u l-ħaqeq u l-qdusija. Imma jaħasra, kieku ... kieku ... kieku kien miktub kollu kif qalu Gesù, kemm kien ikun isbah minn li hu!

BEN JEHUŽA.

DUWA TAL-FELLAHIN

Bieq tneħħi s-saqi

Is-saqi jitneħħha billi tgħaddas sebghajk ta' saqajk jew ta' idejk, fejn ikollok is-saqi, għal xi għaxar minuti fil-mišħun li fiha itgħallha l-bakkaljaw.

Bieq tneħħi l-ħniex

Il-ħniex, jlgħifieri dak id-dud abjad tawwali li jitrabba fl-imsaren tat-tfa, u drabi wkoll tal-kbar, jitneħħew kif sa nghidu hawn. Qatta' basla kbira f'biċċiet żgħar, qeqħda f'tazza bl-ilma minn fil-ghaxija sa fil-ghodu. Fil-ghodu erfa' l-ħbiċċiet tal-basla, aghsarhom fit-tazza ma' l-ilma li jkun hemm, u ix-rob għar-riq. Ma' tliet darbiet jew erba' li tagħmel hekk, il-ħniex imut u jitneħħew.